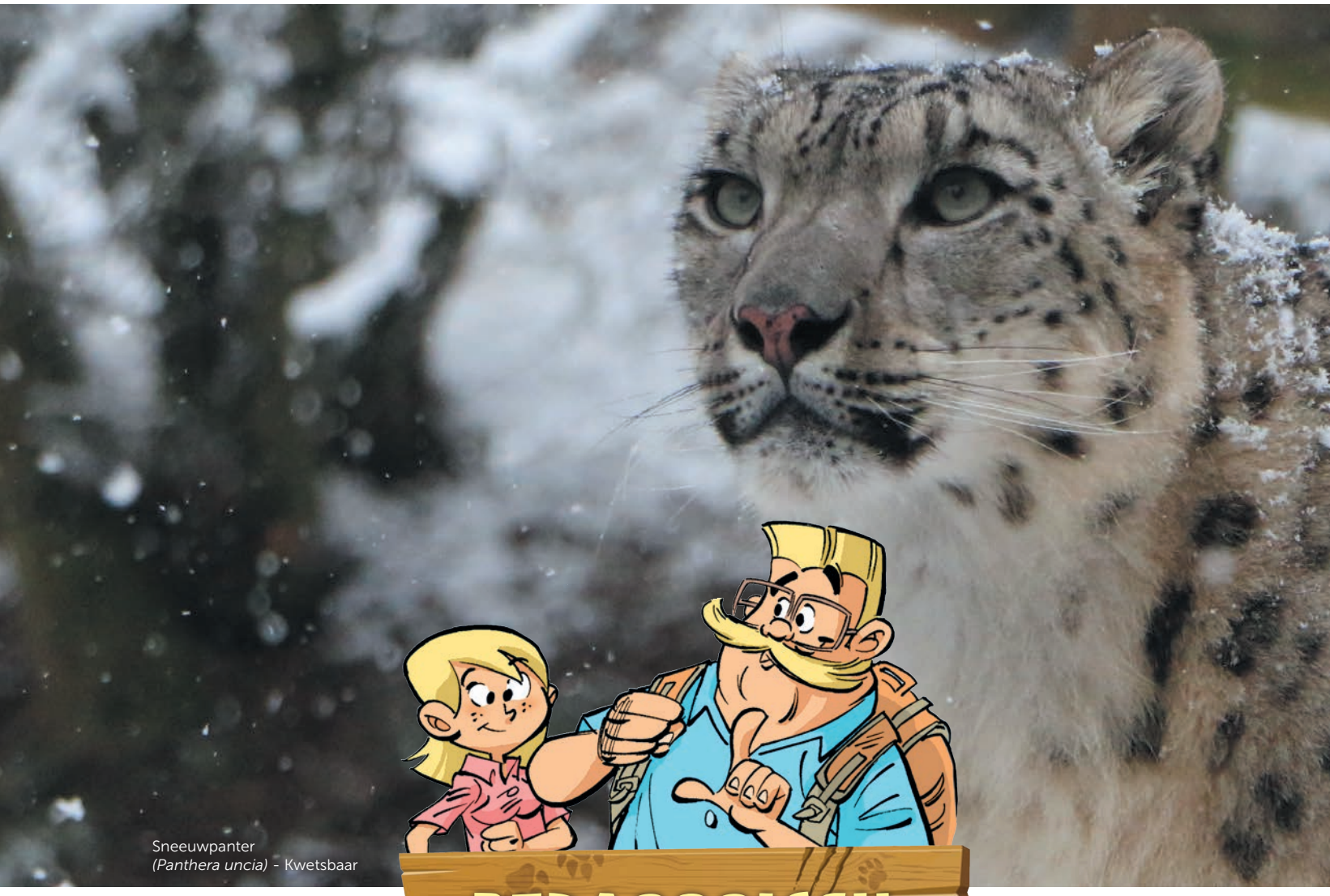

Sneeuwpanter
(Panthera uncia) - Kwetsbaar

PEDAGOGISCH DOSSIER

In samenwerking met de AFdPZ

© Espace Zoologique de Saint-Martin-la-Plaine

We staan voor de zesde massa-extinctie. Diersoorten zijn in een ongekend tempo aan het verdwijnen. Van de 112.432 onderzochte soorten die op de rode lijst van bedreigde diersoorten van de IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) staan, zijn meer dan 30.000 soorten met uitsterven bedreigd. Een vierde daarvan zijn zoogdieren. De oorzaak van hun verdwijning is 'antropisch'. Met andere woorden, ze sterven uit door de mens en zijn manier van leven...

Association Française des Parcs Zoologiques (AFdPZ)

Deze vereniging zonder winstoogmerk werd opgericht in 1969 en is de overkoepelende organisatie van de Franse dierenparken. Vandaag telt de AFdPZ 100 leden in 58 departementen in Frankrijk en in de overzeese gebieden. Samen zijn al deze dierenparken 3550 hectare groot. Respect voor de natuur wordt hoog in het vaandel gedragen en ook heel wat inheemse soorten vinden er een rustig plekje om er ongestoord te leven en zich voort te planten. Elk jaar verwelkomen de dierenparken meer dan 21.000.000 bezoekers, waarvan 860.000 scholieren, die tijdens hun bezoek bewust worden gemaakt van het belang van natuurbescherming.

De AFdPZ vertegenwoordigt en brengt haar leden – deskundigen die wilde dieren bestuderen – samen in een netwerk, ondersteunt het engagement van de dierenparken om het welzijn van de dieren te garanderen en helpt hen om de biodiversiteit te beschermen en mensen te informeren. De AFdPZ stimuleert tevens het wetenschappelijk onderzoek van de dierenparken. De Franse dierenparken leveren elk jaar een gezamenlijke bijdrage van 3.000.000 euro, die wordt gebruikt voor natuurbehoud en onderzoek naar de biodiversiteit.

Orang-oetan
Ernstig met uitsterven bedreigd

© Zoo de La Boissière du Doré

DE VOORNAAMSTE OORZAKEN WAAROM DIERSOORTEN UITSTERVEN

DE VERNIELING EN DE INKRIMPING VAN HUN LEEFGEBIED

De **orang-oetans** moeten zich aanpassen aan de monocultuur. Beetje bij beetje wordt hun oerwoud vervangen door velden met alleen maar oliepalmen... In Borneo worden de orang-oetans bestudeerd en beschermd dankzij het HUTAN KOCP-programma van dr. Marc Ancrenaz. De **gorilla's** zien hun woud drastisch verkleinen als gevolg van de coltanwinning (een erts dat gebruikt wordt in onze mobieltjes). De **reuzenmiereneter** *(Myrmecophaga tridactyla)* uit Brazilië staat bij de kwetsbare soorten op de rode lijst van de IUCN omdat zijn habitat wordt doorkruist door talloze wegen, en daardoor is hij heel vaak het slachtoffer van verkeersongevallen.
Hij wordt bestudeerd door dr. Arnaud Desbiez in samenwerking met het Instituto de Conservação de Animais Silvestres, het Braziliaanse instituut voor het behoud van wilde diersoorten.

Bovendien leidt de inkrimping van het leefgebied van heel veel dieren tot een toename van het aantal conflicten tussen mens en dier. Dit is vooral het geval met roofdieren, zoals de kwetsbare **sneeuwpanter** *(Panthera uncia),* die zich genoodzaakt ziet de kuddes van herders aan te vallen om nog aan eten te komen. Dankzij de Snow Leopard Trust wordt de sneeuwpanter beschermd, anders was hij er niet meer. Maar niet alleen roofdieren zien hun leefgebied kleiner worden. De grote planteneters, zoals de **olifanten,** worden ervan beschuldigd de oogst te vertrappelen en de **nijlpaarden** worden als 'agressief' beschouwd wanneer ze hun leefgebied beschermen tegen dorpelingen die er komen vissen. Heel vaak worden die dieren dan verjaagd, gevangengenomen of zelfs vergiftigd. En wanneer gif wordt gebruikt, leidt dit meestal ook tot de dood van heel veel andere dieren. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de **Andescondor** *(Vultur gryphus),* die wordt beschermd door de stichting BioAndina Argentina van Luis Jacome. Soms sterven tientallen condors in één klap wanneer ze komen eten van de karkassen van vergiftigde poema's.
Het is ook een conflict tussen mens en dier dat in Tasmanië heeft geleid tot de verdwijning van de **buidelwolf.** Er werd massaal op dit dier gejaagd, omdat het bekendstond als kippenrover. De regering loofde zelfs een premie uit voor elk gedood exemplaar.

© Jon Kershaw, ZooParc de Beauval

Andescondor *(Vultur gryphus)*
Een bijna bedreigde diersoort

In **België** heeft de Natuurbehoudswet van 12 juli 1973 gezorgd voor een ommezwaai in de bewustwording rond biodiversiteit. Voor het eerst werden er maatregelen getroffen tot bescherming van dieren en de natuur in het algemeen. In Vlaanderen ijvert vandaag het Agentschap voor Natuur en Bos voor het behoud en de bescherming van de biodiversiteit. In **Nederland** begon die bewustwording veel eerder. Rond 1880 werd al de eerste wet voor de bescherming van de natuur en enkele dieren ingevoerd. www.natuurenbos.be

Schedels van gestroopte neushoorns

STROPERIJ EN SMOKKEL

Wilde dieren staan in de top vier van meest gesmokkelde zaken ter wereld, samen met drugs, wapens en mensen. De zwarte lijst is lang: van vlinders tot olifanten. Schubdieren, tijgers, neushoornvogels, neushoorns... Ze worden allemaal illegaal verkocht. Gelukkig zijn er organisaties, zoals Save The Rhino International, die zich inzetten om deze dieren te beschermen. Er wordt op deze bedreigde soorten gejaagd om er trofeeën van te maken, zodat toeristen er selfies bij kunnen nemen, om ze als huisdier te verkopen of voor gebruik in de traditionele Aziatische geneeskunde, terwijl noch de hoorn van neushoorns, noch de schubben van schubdieren enige medische kracht hebben. In Europa worden vooral **glasaaltjes, putters** en **ortolaantjes** gesmokkeld. Zo zie je maar, dierensmokkel komt overal ter wereld voor.

© Save the Rhino International

INVASIEVE EXOTISCHE SOORTEN

Deze dieren kunnen een bedreiging vormen voor inheemse soorten. Ze eten hun voedsel op of pikken hun broed- of nestplaatsen in. In het ergste geval eten de nieuwkomers de inheemse soorten op!

De **tahitimonarch** *(Pomarea nigra)* is een kleine vliegeneter die op Tahiti leeft. Dit vogeltje wordt sterk met uitsterven bedreigd. Hun laag voortplantingsgetal en het gevaar dat de invasieve soorten vormen, zorgen ervoor dat de tahitimonarch uitsterft. De zwarte rat, de wilde kat, de treurmaina, de roodbuikbuulbuul en de Pacifische bruine kiekendief zijn diersoorten die door de mens werden geïntroduceerd, maar die nu zowel de eieren als de kuikens van de tahitimonarch bedreigen. Zelfs de volwassen vogels zijn niet veilig voor deze invasieve soorten. Daarbij komt dat kolonies van rode vuurmieren, de meest invasieve soort ter wereld, zich in het leefgebied van deze vogel hebben gevestigd. Deze mieren kunnen in enkele minuten tijd een kuiken in zijn nest opeten. Bovendien voeden ze zich ook met de insecten die als voedsel dienen voor de kolonies van de tahitimonarch. Gelukkig heeft de Société d'Ornithologie de Polynésie, de Polynesische vogelbescherming, een beschermingsprogramma bedacht voor dit dier, dat op Tahiti miljoenen jaren kon evolueren tot de vogel die we vandaag kennen. Tot de invasieve soorten de kop opstaken...

© Caroline Blanvillain

Tahitimonarch *(Pomarea nigra)*
Ernstig met uitsterven bedreigd

Paterdavidshert *(Elaphurus davidianus)*
Uitgestorven in het wild

© Patrick Roux - MNHN

DE JACHT: VOEDSEL EN HUIDEN

De jacht op de **quagga** en de **stellerzeekoe**, "voor hun vlees", heeft tot hun verdwijning geleid. Andere soorten, zoals het **paterdavidshert** uit China *(Elaphurus davidianus)*, hebben zo zwaar onder de jacht geleden dat ze uitgestorven zijn in het wild. Het paterdavidshert maakt echter deel uit van een speciaal fokprogramma in samenwerking met dierenparken en zoos. Het is de bedoeling dat dit dier opnieuw in het wild wordt uitgezet. Ook de **tamaroe** *(Bubalus mindorensis)* wordt ernstig met uitsterven bedreigd door de jacht, maar ook dit dier maakt, dankzij de Aboville Foundation, deel uit van een beschermingsprogramma.

KRUISINGEN

Het **witoorzijdeaapje** *(Callithrix aurita)*, een kleine primaat die oorspronkelijk voorkwam in de bergbossen van Brazilië, is eveneens met uitsterven bedreigd. Enerzijds wordt zijn leefgebied ingepalmd, anderzijds heeft dit dier af te rekenen met uitbraken van de gele koorts. En er is ook sprake van kruisingen met andere apen: met het gewone penseelaapje *(Callithrix jacchus)* en het zwartoorpenseelaapje *(Callithrix penicillata)*. Deze dieren komen normaal alleen in andere regio's voor, maar doordat ze, via smokkel, als huisdieren werden ingevoerd, duiken ze nu ook op in het leefgebied van het witoorzijdeaapje. Het witoorzijdeaapje wordt beschermd dankzij een plan dat in het leven werd geroepen door een wetenschapper van het Programa de Educaçao Ambiental, dat mensen bewust moet maken van het belang van milieubescherming.

DE ONTREGELING VAN HET KLIMAAT

De opwarming van de aarde leidt tot een verandering van de hoeveelheid grondstoffen, tot klimaatrampen en een wijziging van het verspreidingspatroon van bepaalde soorten. De **gouden pad** *(Incilius periglenes)* uit Costa Rica is met uitsterven bedreigd als gevolg van de opwarming van het klimaat.

VERVUILING VAN DE LUCHT, HET WATER EN DE GROND

Ook vervuiling vormt voor heel wat diersoorten een ernstige bedreiging. Bijen en andere bestuivers sterven door het gebruik van pesticiden, terwijl zeeschildpadden het zwaar te verduren hebben door de plastic soep in de oceanen. Walvissen hebben dan weer last van geluidsverontreiniging in hun leefgebied.

Sommige soorten zijn verdwenen omdat ze met meerdere problemen te kampen hadden. Zo werd op het eiland Mauritius op de **dodo** *(Raphus cucullatus)* gejaagd voor zijn vlees, maar tegelijkertijd viel hij ook ten prooi aan de dieren die er door de mens werden geïntroduceerd, zoals de hond. Doordat hij zijn nest op de grond maakte, werden de eieren en kuikens van de dodo bovendien geroofd en opgegeten door ratten en katten die meereisden met de boten die Mauritius aandeden. Ook vandaag zijn er soorten die zich in een vergelijkbare situatie bevinden. Denk maar aan de **kagoe** *(Rhynochetos jubatus),* een vogel uit Nieuw-Caledonië die met uitsterven wordt bedreigd. Ook hij kan niet vliegen, maakt zijn nest op de grond en legt slechts één ei per jaar. Hij wordt, net zoals de dodo, bedreigd door de ingevoerde honden, katten en varkens. Maar hij heeft nog met een andere bedreiging te kampen: de ontbossing als gevolg van de nikkelmijnbouw.

Of ze nu in het water of op het land leven, zoogdieren, vogels, reptielen, insecten of vissen; allemaal worden ze in meer of mindere mate bedreigd door dezelfde problemen.

Een oplossing kan er alleen maar komen als de mensen wereldwijd bewust worden gemaakt van de gevaren die deze dieren bedreigen. Door alternatieven te bedenken, kunnen mens en dier samenleven en zullen er minder conflicten ontstaan rond de natuurlijke grondstoffen.

De overexploitatie van de natuur, om tegemoet te komen aan de behoeften van de mens, heeft rampzalige gevolgen voor de dieren en hun leefomgeving. Door elk jaar meer te verbruiken dan de aarde in een jaar tijd kan voortbrengen, worden ook de natuurlijke voedselvoorraden bedreigd waar heel wat diersoorten zich een jaar lang mee voeden.

Daarom moeten we samen onze planeet helpen beschermen. We moeten op een verantwoordelijke manier omspringen met wat de natuur ons biedt. Alleen samen kunnen we onze toekomst veiligstellen. Elke organisatie vermeld in dit boek kan steun gebruiken. Aarzel niet om ze te contacteren!

© DR

Vernietiging van de habitat: links het woud, rechts de oliepalmplantages

DIERENPARKEN ZETTEN ZICH IN VOOR BIODIVERSITEIT

Dierenparken en zoos dragen bij tot de verspreiding van wetenschappelijke informatie en maken de bezoekers bewust van de noodzaak van duurzaam natuurbeheer.

Ze ontwikkelen en stellen materiaal ter beschikking, leiden mensen op en financieren beschermingsprogramma's over de hele wereld. Ook minder bekende diersoorten die niet te bezichtigen zijn in dierenparken kunnen op hun steun rekenen: het **reuzengordeldier** *(Priodontes maximus)* uit Brazilië, bijvoorbeeld. Of de **saola** *(Pseudoryx nghetinhensis),* die ernstig met uitsterven wordt bedreigd en waarvan in Vietnam en Laos nog slechts enkele exemplaren in het wild leven.

Reuzengordeldier *(Priodontes maximus)* – Kwetsbaar

© Giant Armadillo Conservation Program

Zoos verzamelen biologische gegevens over allerlei diersoorten. Soms doen ze dat in samenwerking met universiteiten en wetenschappelijke instellingen. Op deze manier hopen ze deze diersoorten beter te kunnen beschermen in hun habitat.

Ze gaan actief de strijd aan tegen dierensmokkel en vangen, op vraag van overheden en in samenwerking met allerlei verenigingen tegen dierenmisbruik, in beslag genomen en zorgbehoevende dieren op om ze te rehabiliteren.

Dierenparken dragen ook bij aan het in stand houden van bepaalde bedreigde diersoorten en zijn soms de enige plek waar dieren die in het wild uitgestorven zijn, zoals de **Alagoasmesbekpauwies**, nog te zien zijn. Populaties van bedreigde diersoorten worden in dierenparken beheerd door een Europees kweekprogramma, dat als doel heeft de genetische diversiteit te bewaren.

Indien nodig worden dieren uitgezet in een beschermde, natuurlijke habitat. Zo dankt de **algazel** zijn voortbestaan aan het opnieuw uitzetten van de soort in het wild. Onlangs werd in Rwanda de **zwarte neushoorn** weer geïntroduceerd, en in Gabon keerde de **gorilla** terug naar de natuur. Azerbeidzjan mocht de **wisent** weer verwelkomen en in Spanje werd de **heremietibis** uitgezet. Frankrijk mocht opnieuw de **Europese moerasschildpad**, de **kleine trap** en de **hamster** tot zijn wilde fauna rekenen.

Een jonge moerasschildpad *(Emys orbicularis)* wordt uitgezet. – Bijna bedreigd

© Parc de Branféré

© François Gay – BioParc de Doué-la-Fontaine

De dierenparken in Nederland en België die zijn aangesloten bij de EAZA (European Association of Zoos and Aquaria) werken mee aan het European Endagered Species Programme (EEP). Dat wil zeggen dat ze deelnemen aan kweekprogramma's voor bedreigde diersoorten.

www.eaza.net

Zwarte neushoorn *(Diceros bicornis)*
Ernstig met uitsterven bedreigd

Dossier opgesteld door de Association Française des Parcs Zoologiques – AFdPZ.
www.afdpz.org